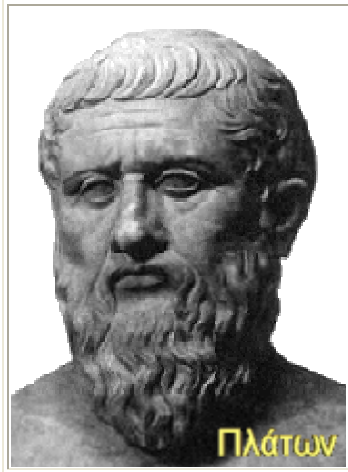


Οι φιλοσοφικές σχολές

Τον τέταρτο αιώνα π.Χ. λειτούργησαν στην Αθήνα διάφορες (ιδιωτικές) φιλοσοφικές σχολές, οι οποίες για εκείνη την εποχή αντιστοιχούσαν σε αυτό που ονομάζουμε σήμερα *πανεπιστήμιο*. Η λειτουργία αυτών των σχολών ήταν βέβαια άτυπη και η διδασκαλία εξελισσόταν όπως σε ένα ιδιωτικό φροντιστήριο, με ακροατήριο κυρίως παιδιά εύπορων οικογενειών.

Ακαδημία



Η πρώτη σχολή τέτοιου είδους ιδρύθηκε από τον Πλάτωνα (~428- ~348 π.Χ.) το έτος 387 σε ένα προάστιο δυτικά της Αθήνας, σε κτήμα που ανήκε στο μυθικό Έλληνα Ακάδημο και γι' αυτό ονομάστηκε *Ακαδημία* (Ακαδήμεια). Αυτή η σχολή είχε ως στόχο να εκπαιδεύσει «φιλοσόφους πολιτικούς», οι οποίοι θα είχαν τα κατάλληλα εφόδια να κυβερνήσουν, σύμφωνα με την πολιτική θεωρία του Πλάτωνα. Η *Ακαδημία Πλάτωνος* λειτούργησε για περισσότερα από 900 χρόνια, μέχρι που καταργήθηκε επί Ιουστινιανού το έτος 529 μ.Χ., φαινομενικά επειδή ο διαδιδόμενος νεοπλατωνισμός απειλούσε φιλοσοφικά τη χριστιανική διδασκαλία. Κύριος στόχος της κατάργησης ήταν όμως η μείωση της πολιτισμικής και πολιτικής επιρροής των ελληνόφωνων διανοουμένων της εποχής έναντι αυτής των διανοουμένων άλλων λαών που βρίσκονταν για αιώνες στο

περιθώριο και επεδίωκαν, με όχημα τη χριστιανική θρησκεία, να αναδειχθούν στα κέντρα εξουσίας της αυτοκρατορίας!

Ο Πλάτων γεννήθηκε σε παλιά αθηναϊκή οικογένεια με ολιγαρχικά αισθήματα. Στο σπίτι του γίνονταν διαβούλια για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος της Αθήνας και από εκεί ξεκίνησαν ο θεός του Κριτίας και ο Χαρμίδης, εμπαιθείς αντιδημοκρατικοί αμφότεροι. Σε μεγάλη ηλικία γράφει ο Πλάτων (7^η επιστολή) ότι πίστεψε στα νιάτα του πως, αν έπεφτε η δημοκρατία και έπαιρναν την εξουσία οι ολιγαρχικοί, θα σχηματιζόταν μια πολιτεία με ιδανικό πολίτευμα. Η υποταγμένη δημοκρατία αποδείχθηκε όμως χρυσάφι, καταλήγει ο μεγάλος φιλόσοφος, μπροστά σ' αυτά που έκανε ο Κριτίας με την παρέα του! Στα τέλη της ζωής του έγινε ο Πλάτων, ανέκαθεν φορέας θεοκρατικών αντιλήψεων, στρυφνός αστρολάτρης και ζητούσε να θανατώνονται όσοι εξευτέλιζαν την ιερότητα των ουράνιων σωμάτων που ήταν θεοί.

Σημαντική για την εξέλιξη της φιλοσοφίας μέχρι των ημερών μας ήταν η αντίληψη του Πλάτωνα, σε αντίθεση με τις φυσιοκρατικές απόψεις των Ιώνων φιλοσόφων, ότι ο αισθητός κόσμος είναι απομίμηση, εκμαγείον της ουσίας. Στην πλατωνική ορολογία η ουσία αυτή καλείται *Ιδέα*. Το καινούργιο αυτής της αντίληψης βρίσκεται στο γεγονός ότι για πρώτη φορά η ύπαρξη του όντος τοποθετείται έξω και ανεξάρτητα από το άτομο. Κατά την πλατωνική διδασκαλία το μέτρο των πραγμάτων δεν είναι οι έννοιες και οι σκέψεις, αλλά η ουσία των πραγμάτων που υπάρχει στις Ιδέες. Οι Ιδέες αποτελούν έναν ξεχωριστό κόσμο, το *νοητό*, που είναι τέλειος, υπάρχει από την αρχή και είναι αιώνιος· οι άνθρωποι υπάγονται στον *αισθητό* κόσμο. Ο Πλάτωνας αναγνώριζε λοιπόν ως ρυθμιστή της φύσης, της ανθρώπινης ύπαρξης και της κοινωνίας την ανώτερη, την απόλυτη Ιδέα και πρέσβευε ότι ο κόσμος πλάστηκε για κάποιο σκοπό προκαθορισμένο. Στην κορυφή του υπερβατού αυτού κόσμου των Ιδεών τοποθετούσε ο Πλάτων την ιδέα του *Αγαθού*.

Οι απόψεις του μεγάλου αυτού φιλοσόφου για την ηθική, την πολιτεία και την αισθητική, είναι φυσική απόρροια των προαναφερόμενων αντιλήψεών του. Ο πληθυσμός μιας πολιτείας

χωρίζεται στην *αριστοκρατία* και στον *όγλο*. Ο *όγλος* επηρεάζεται από τα θολά και αβέβαια *αισθητά*, τα οποία παρέχουν απλές *δοξασίες* και αλλάζουν διαρκώς. Τα μέλη της αριστοκρατίας επηρεάζονται, λόγω μορφώσεως και εμπειριών, από τις *ιδέες*, οι οποίες είναι πάνω από το χρόνο, αιώνιες. Συνέπεια αυτών των αντιλήψεων δεν είναι να επεκταθεί η μόρφωση και η απόκτηση εμπειριών και στα μέλη του «*όγλου*», όπως έγινε περίπου 2 χιλιετίες αργότερα, αλλά η επιβολή μιας κοινωνικής διαστρωμάτωσης.

Ο Πλάτων περιγράφει στα γραπτά του μια ουτοπική πολιτεία, όπου έχει καταργηθεί η οικογένεια, τα παιδιά αποχωρίζονται από τους γονείς τους για να ανατραφούν από την πολιτεία, ενώ η εξουσία ανατίθεται στους *φιλοσόφους* (=μορφωμένους), οι οποίοι είναι και οι μόνοι που μπορούν να γνωρίζουν τι είναι *αγαθό*, *άρα* και *σωστό*. Οι φιλόσοφοι εξάλλου βλέπουν τον κοινό παρανομαστή σε καθετί που αποκαλείται *ωραίο*, οπότε και οδηγούνται στην ίδια την ομορφιά, την αγνή, αμόλυντη, αμίαντη από την ανθρώπινη σάρκα, στην ίδια τη θεϊκή ομορφιά. Κάτω από τους φιλοσόφους είναι οι φύλακες-πολεμιστές, οι οποίοι *απαλλάσσονται* από βιοποριστικά προβλήματα και είναι αφοσιωμένοι στα αστυνομικά και στρατιωτικά έργα τους, με κύριο σκοπό τη διαφύλαξη του πλατωνικού πολιτικού καθεστώτος. Και τις δύο αυτές ομάδες τις στηρίζει ο «*όγλος*» με τη δουλειά του, ο οποίος «*δεν επιτρέπεται να πολυπραγμονεί αλλά πρέπει να δουλεύει!*» Σκέψεις για πνευματική αναβάθμιση όλο και περισσότερων ανθρώπων και συμμετοχή τους στους κύκλους των «*φιλοσόφων*» είναι ξένες στο μυαλό των διανοουμένων του 4^{ου} π.χ. αιώνα και παρουσιάζονται ως δημόσιος προβληματισμός μόνο από την εποχή του Ευρωπαϊκού Διαφωτισμού και μετά.



Φιλοσοφική Σχολή της Αθήνας, όπως την εμπνεύστηκε ο αναγεννησιακός Ραφαήλ Σάντσιο. *Πάτημα με το ποντίκι στην εικόνα παρουσιάζει μια αναλυτική περιγραφή.*

Με την πλατωνική φιλοσοφία εισάγεται εξ άλλου και η έννοια της «*χρήσιμης ψευδολογίας*», η οποία αξιοποιείται μέχρι των ημερών μας από πολιτικούς και θρησκευτικούς μηχανισμούς.

στους άρχοντες, στη συνέχεια σταδιακά στους στρατιώτες και τελευταία στον «όχλο». Η ποίηση, το θέατρο και η μουσική εξοστρακίζονται, εφόσον δεν υπηρετούν το «γενναίο ψεύδος». Σημαντικότερος δε από τους «τολμηρούς μύθους» είναι ότι οι άνθρωποι είναι κατασκευασμένοι «θεόθεν (=από το θεό) από διαφορετικό μέταλλο», γι' αυτό και πρέπει να διαχωριστούν σε κάστες. Το πέραςμα δε από μια κάστα στην άλλη πρέπει να θεωρηθεί «κακουργία υψίστου βαθμού». Πρόκειται προφανώς, με σημερινή ορολογία, για πολιτικά ολοκληρωτικές αντιλήψεις που είχαν ως πρότυπο τα πολιτικά συστήματα της Αιγύπτου και της Σπάρτης και έχουν επιβιώσει, με διαφορετικές καταβολές, μέχρι σήμερα στις Ινδίες! Αυτό το γεγονός πιθανόν να προδίδει και το χώρο αρχικής δημιουργίας και προέλευσης αυτών των ιδεών.

Ο φιλόσοφος [Karl Raimund Popper](#) (Πόπερ, 1902-1994) χαρακτηρίζει το έτος 1945 στο βιβλίο του «The Open Society and Its Enemies» (=Η ανοιχτή κοινωνία και οι εχθροί της) τον Πλάτωνα (και μαζί του τους Hegel και Marx), ως διανοούμενο που προώθησε ολοκληρωτικά πολιτικά συστήματα, τις «κλειστές κοινωνίες», όπως τις ονομάζει. Οι ανοιχτές κοινωνίες, γράφει ο Πόπερ, αναφερόμενος σε όλους τους «σχεδιαστές» κοινωνικών μοντέλων, δεν καταστρώνονται στο γραφείο, αλλά δημιουργούνται και εξελίσσονται σε διαρκείς, πλουραλιστικές διεργασίες, με βελτιώσεις και διορθώσεις σφαλμάτων.

Ειδικότερα για τον Πλάτωνα, γράφει ο Πόπερ, ότι με τα ύστερα έργα του, «Πολιτεία» και «Νόμοι», επεξεργάζεται και προπαγανδίζει το θεμελιώδες μοντέλο του ολοκληρωτικού κράτους. Ο Πλάτων διαδίδει επίσης τη «θεωρία της παρακμής», η οποία υιοθετήθηκε κατά καιρούς και μέχρι των ημερών μας από όλα τα αυταρχικά καθεστώτα, με αναφορές στον σπουδαίο εμπνευστή της. Σύμφωνα με αυτήν, αρχικά λειτουργούσε μια καλή και αποδοτική κοινωνία των πρωτόγονων ανθρώπων με σταθερά ήθη και έθιμα, αλλά στην πορεία προέκυψε άνοιγμα προς νέα ήθη, μια φιλελευθεροποίηση και απελευθέρωση, η οποία οδήγησε στην παρακμή ή ό,τι αντιλαμβάνεται ο Πλάτων ως «παρακμή»! Η απόρριψη της αττικής δημοκρατίας από τον Πλάτωνα, αλλά αργότερα και από τον Αριστοτέλη, και η προτίμησή του σε ένα αυταρχικό καθεστώς που θα στηρίζεται σε «βασιλιάδες-φιλοσόφους», αναδεικνύουν τον εμπνευστή αυτών των ιδεών ως τον πρώτο συνειδητό υποστηρικτή και προπαγανδιστή δικτατορικών καθεστώτων. Έτσι, προδίδει ο Πλάτων το δάσκαλό του Σωκράτη, ο οποίος δεν θα γινόταν αποδεκτός στην πλατωνική «ιδανική πολιτεία».

Η επίδραση που άσκησε το έργο του Πλάτωνα από την Αρχαιότητα ως σήμερα ήταν πολύ μεγάλη, ιδιαίτερα σε ολιγαρχικούς πολιτικούς και θρησκευτικούς κύκλους που ρέπουν εξ ορισμού στον ολοκληρωτισμό και αναζητούν φιλοσοφικό όχημα για να επιβληθούν στην κοινωνία. Από τον Πλωτίνιο, τον Αυγουστίνιο και τον Ωριγένη στην ύστερη Αρχαιότητα, μέχρι την Αναγέννηση υπήρξαν πολλοί αντιγραφείς και μιμητές του Πλάτωνα, κυρίως της ιδανικής πολιτείας. Χαρακτηριστικές ήταν επίσης οι διαμάχες μεταξύ των οπαδών του αριστοτελισμού και του πλατωνισμού στο Βυζάντιο, οι οποίες εξελίσσονταν βέβαια προσχηματικά και υπέκρυπταν πρωτίστως αντιπαραθέσεις για τον έλεγχο της εξουσίας. Αλλά και νεότερες φιλοσοφικές τάσεις έχουν επηρεαστεί από τις πλατωνικές ιδέες.

ΠΛΑΤΩΝΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ 387 π.Χ.- 529 μ.Χ.

ΠΛΑΤΩΝ 387-347 π.Χ. ΙΔΡΥΤΗΣ

ΣΠΕΥΣΙΠΠΟΣ 347-339 π.Χ.

ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ 339-314 π.Χ.

ΠΟΛΕΜΩΝ 314-269 π.Χ.

ΚΡΑΤΗΣ 269-266 π.Χ.

ΚΡΑΝΤΩΡ 266-266 π.Χ.

ΑΡΚΕΣΙΛΑΟΣ 266-240 π.Χ.

ΛΑΚΥΔΗΣ

ΤΗΛΕΚΛΗΣ

ΕΥΑΝΔΡΟΣ Ο ΦΩΚΑΕΥΣ

ΗΓΗΣΙΝΟΣ Ο ΠΕΡΓΑΜΗΝΟΣ

ΚΑΡΝΕΑΔΗΣ

ΚΛΙΤΟΜΑΧΟΣ

ΦΙΛΩΝ Ο ΛΑΡΙΣΣΑΙΟΣ

ΑΝΤΙΟΧΟΣ ΑΣΚΑΛΩΝΙΤΗΣ

ΑΡΙΣΤΟΣ ΑΣΚΑΛΩΝΙΤΗΣ (ΑΔΕΛΦΟΣ ΤΟΥ ΑΝΤΙΟΧΟΥ)

.....

ΔΕΡΚΥΛΙΔΗΣ

ΕΥΔΩΡΟΣ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΥΣ

ΣΥΡΙΑΝΟΣ

ΠΡΟΚΛΟΣ

ΜΑΡΙΝΟΣ

ΙΣΙΔΩΡΟΣ

ΔΑΜΑΣΚΙΟΣ (έκλεισε το 529 μ.Χ. από τον αυτοκράτορα ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟ)

Π. Θ. Αδαμάκος